

TLAČOVÁ SPRÁVA

Galéria Jána Koniarka v Trnave pripravila na začiatku roku 2021 výstavu Julián Filo – Filozofia gesta. V priebehu výstavy budú prezentované online výstupy prostredníctvom videí a fotografií.

Autor, titul výstavy: Julián Filo – Filozofia gesta
Miesto konania: Galéria Jána Koniarka, Koppelova vila, Zelený kríček 3, Trnava
Kurátor: Filip Krutek
Trvanie výstavy: do 2.5.(Ne) 2021

Filozofia gesta je retrospektívnym pohľadom na tvorbu výrazného slovenského maliara a grafika Juliána Fila k príležitosti 100. výročia jeho narodenia. Konceptcia výstavy je postavená ako komplexná prehliadka jeho maliarskej aj grafickej tvorby od expresívnej maliarskej polohy a asamblážnych intervencií do maľby v 60. rokoch, cez skladbu fragmentov mestských výjavov, airbrushových malieb až po náboženské a reklamno – konzumné motívy 90. rokov. Vystavené diela zohľadňujú referenčné body jeho tvorby nielen v maľbe a grafike, teda v médiách, s ktorými je spájaný v rámci umenovedného diskurzu, ale aj v monumentálnej tvorbe do architektúry a s ňou spojené prípravné skice, koláže, priestorové analýzy, ale aj účinkovanie v krátkom experimentálnom filme.

Filo nastúpil na výtvarnú scénu v 50. rokoch ako jeden z prvých autorov primárne reagujúcich na dynamiku tzv. postindustriálnej spoločnosti. V jej kontexte začína dominovať viac výroba a transfer informácií oproti hmotným statkom, čo produkuje nový typ manažérskych, technických a úradníckych elít. Z tohto sociálneho ovzdušia Filo vytvoril vlastnú ikonografiu, ktorá sa naplno prejavila v 60. rokoch. Mnohé z týchto diel sú dnes iba ťažko dohľadateľné a jediným prameňom sú fotoreprodukcie z autorovej pozostalosti. Odkazujú k tvorbe Férnanda Legera z 20. rokov (najmä k dielam *Three figures*, 1921 alebo *Two woman bouquet*, 1921), v ktorých ľudské postavy analyzuje vo vzťahu k strojom, čomu podriaďuje aj ich modelovanie – končatiny pripomínajúce hydraulické piesty, trubky, či ramená ťažkých mechanizmov. Podobné smerovanie je možné u Fila vysledovať v dielach *Moderná balada* z roku 1963 (v súčasnosti nedohľadateľný) a na výstave ho zastupuje dielo *Projektant L.M. (SNG)* z roku 1962. Inú polohu 60. rokov predstavujú asamblážne závesné obrazy. V nich stále dominuje figurálna maľba – najčastejšie modelky z magazínov – ktorá je expresívna, neexaktná, v istom ohľade predchádzala tomu, čo sa v Spojených štátoch v 70. rokoch označovalo termínom “bad painting”. Postavy modeliek dopĺňa asambláž zostavená z konfigurácie rúk plastovej manekýnky, fotografií a zakonzervovaného odpadového materiálu, čím vzniká hutný sémantický objekt. Význam Filovej tvorby v tomto období potvrdilo jeho zaradenie na výstavu *Trináť zo Slovenska*. Išlo kurátorský výber významného českého teoretika umenia Jindřicha Chalupického zameraný na slovenských autorov, ktorých už viac nezaujímala vidiecka každodennosť, ale nová, mestská dynamika (Filo sa tu ocitol medzi

Zriaďovateľ:

dielami zásadných autorov, akými boli Š. Belohradský, J. Bartuzs, M. Dobeš, či J. Želibská). Napriek tomu, že Filo nepatrí k undergroundu (a možno práve vďaka tomu), istým spôsobom presadzoval snahu o akúsi dekompozíciu kultúrno-politickej situácie vzniknutej po 2. svetovej vojne.

Od 70. rokov začína námety svojich obrazov podrobovať dramatizácii, ich formálny naratív odvodzuje od estetiky filmového strihu a premietacieho systému Polyekran (československý projektor z 50. rokov), ktorý často v procese navrhovania kompozície a výberu figúr využíval. Mestský folklór, ktorý v týchto prácach vzniká prostredníctvom uzavretých sekvencií adorujúcich život úradníkov, či technokratov, alebo iba banálne reálie života v mestskom prostredí, nápadne pripomína ideové východiská amerického pop-artu. Obrazovú plochu definuje vrstvenie farebných plôch technikou airbrush, ktorá v tomto období definovala jeho výtvarný jazyk a tvaroslovie. Filova tvorba sa však v tom období vyvíjala bez úzkeho kontaktu s pop-artom a podobnosť bola skôr formálna – výber kompozície, fragmentov, protagonistov, či práca s detailom. Diela z tohto obdobia sa vyznačujú vecnosťou, pragmatickosťou a dokumentárnosťou (Spomienky, 1983-84, GJK). V rovnakom tvarosloví vytvoril aj množstvo autoportrétov – vlastnú postavu zasadzuje do mnohofigurálnych kompozícií alebo naopak ju fragmentuje a následnou kolážou kondenzuje žiadané gesto (Spomienka na Teréziu F., 1977, SNG). Týmto princípom sa tak z autora – nestranného komentátora každodennosti stáva jej priamy účastník. To výstava dokumentuje premietaním experimentálneho filmu z roku 1971, ktorý digitálne upravil a ozvučil Peter Rónai v roku 1991. Film pozostáva zo sekvencií, v ktorých sa objavuje sám autor, ako kráča rušnou ulicou, alebo postáva na vlastnej vernisáži, spoločne so zábermi z ateliéru, detailov malieb a náhodných zátiší.

Špecifickú a zároveň poslednú tvorivú etapu predstavujú diela, ktoré charakterizuje dialóg reklamných plôch, značiek, pútačov, manekýnov, či výkladov s jednou z najrozšírejších ikonografických tém – postavy Ježiša Krista, resp. jeho portréty. Autor v tomto dialógu veľmi predvídavo definuje akýsi nový typ zbožnosti – produkty, modelky a reklamné značky – a generuje “nového človeka” v termínoch, o akých písal kanadský filozof Marshall McLuhan v knihe *Understanding Media: The Extensions of Man* z roku 1964. McLuhan popisuje mediálnu revolúciu a definuje médium ako čokoľvek, čo rozširuje možnosti človeka – či už kladivo, telefón, štetec, alebo v súčasnosti internet. Podľa neho týmto princípom vzniká obraz nového človeka, ktorý svoje možnosti nie len rozširuje, ale aj úplne nahrádza. Na obrazoch Juliána Fila z tohto obdobia môžeme vidieť reflexiu človeka, ktorého médium je nový produkt a rozšírením jeho možnosti je vlastná adorácia do podoby zobrazovaných modelov a modeliek.

Samostatným okruhom výstavy sú monumentálne práce do architektúry. V priebehu rokov 1961 – 1984 vytvoril tridsať realizácií, ktorých súčasťou bolo množstvo kresieb, priestorových štúdií, skíc a koláží. Všetky sa vyznačujú perfekcionistickým formálnym zhotovením, dokonalým porozumením priestoru, pre ktorý mali vzniknúť a motívmi známymi z jeho maliarskej tvorby – detailná psychológia gesta, rozdelenie do horizontálnych a vertikálnych sekvencií, rytmická pauza v podobe vynechaných farebných plôch, či určitá plošnosť obrazovej stafáže. Napriek tomu však vytvoril realizácie, ktoré sú založené výhradne na architektonických, hmotovo-skladobných, či objemových kvalitách. V prípade diela pre areál vodojemu v Bánovciach nad Bebravou navrhol spoločne s Alojzom Klimom trojicu zahnutých odvzdušňovacích rúr týčiacich sa na návrší nad obcou, ktoré efektne komunikujú s okolitým zvlnením terénu. Iný prístup predstavuje monumentálna maľba na konštrukcii zo skla a kovu vysokej 10 metrov v priestore vstupnej haly Odborného učilišťa VŠZ v Košiciach-Šaci. Objekt je založený na kontraste matného kovu a lesklého priehľadného skla, čím reaguje na mohutný svetlík nad átriom, ktoré objekt oddeľuje od

vstupnej haly. V jednotlivých segmentoch sú na ňom v pop-artovom tvarosloví stvárnené fragmenty postavy spoločne s inžinierskymi značeniami, kótami a nákresemi.

Aj tento prístup spätne demonštruje Filovu výtvarno-technickú, ale aj ideovú konzistentnosť naprieč rôznymi médiami. To ponúka obraz o Juliánovi Filovi ako o autorovi v istých ohľadoch výsostne postmodernom – či už ide o narúšanie dogmatického prístupu presmerovaním hľadania slovenskej identity z vidieka do prostredia mestského civilizizmu, alebo aktualizáciu kresťanských motívov pod prizmou estetiky a etiky nových potrieb kapitalistickej spoločnosti.

Julián Filo (10.5.1921, Nižná pri Piešťanoch – 5.10.2007, Bratislava) žil a tvoril v Bratislave. Po gymnaziálnych štúdiách v Trnave (1940), študoval architektúru vo Viedni (1942-44), pokračoval na pražskej AVU (1945-46) a absolvoval oddelenie kreslenia na SVŠT v Bratislave u J. Mudrocha a D. Millyho (1947-49). Pracoval v Štátnom projektovom ústave v Bratislave (1950-57). Realizoval približne tridsať monumentálnych prác v architektúre: 1971 – vestibul Balnea Splendid, Piešťany; 1974 – vestibul TV veže, Bratislava-Kamzík; 1977 – hotel Branč, Senica; 1984 – zasadačka budovy spojov, Podunajské Biskupice)

Filip Krutek